

LUNDS UNIVERSITET

Medicinska fakulteten

Institutionen för hälsa, vård och samhälle

Avdelningen för arbetsterapi och gerontologi

Asylsökande flyktingars upplevda aktivitetsbehov

Författare: Josefin Rossling
Kajsa Rydberg

Handledare: Carina Tjörnstrand

19 April 2010

Kandidatuppsats

Adress: Avdelningen för arbetsterapi och gerontologi, Box 157, S-221 00 Lund

MEDICINSKA FAKULTETEN

Lunds universitet

Institutionen för hälsa, vård och samhälle
Avdelningen för arbetsterapi och gerontologi

2010-04-19

Asylsökande flyktingars upplevda aktivitetsbehov

Josefin Rossling, Kajsa Rydberg

Abstrakt

Att tvingas fly från sitt land till ett annat kan resultera i stora påfrestningar för individen. Att därefter leva i en oviss väntan som asylsökande blir för många personer förknippat med en tid av passivitet och en känsla av meningslöshet. Denna studie syftar till att retrospektivt undersöka asylsökande flyktingars upplevda aktivitetsbehov och deras uppfattning om meningsfulla aktiviteter under asylperioden. Datainsamling gjordes genom intervjuer med fyra kvinnor och tre män i olika åldrar och med olika bakgrund och nationalitet som alla hade varit asylsökande i Sverige. Personerna intervjuades individuellt med hjälp av semistrukturerade frågor rörande aktiviteter under asylperioden. Resultatet av studien visade att personerna av olika anledningar hade svårt att genomföra meningsfulla aktiviteter under asylperioden. Det primära fokuset var för många att få uppehållstillstånd vilket överskuggade vikten av övriga vardagsaktiviteter. Personerna uttryckte flera gemensamma aktiviteter som de ansåg vara viktiga att utföra under asylperioden, innebörd och mening av aktiviteterna varierade dock från person till person. Majoriteten av personerna ansåg det viktigt och meningsfullt att lära sig språket, att få förståelse för svenska seder och bruk, att få samhällsinformation samt att få möjlighet till att arbeta eller praktisera under asylperioden. Personerna i studien uttrycker vikten av aktiviteter för att slippa tänka på det förflutna eller på oron kring beskedet om de fick stanna eller inte. Att hålla sig sysselsatt var ett sätt att behålla den mentala hälsan.

Nyckelord: Asylsökande, flykting, aktivitetsberövande, aktivitetsutanförskap, aktivitetsbalans och meningsfulla aktiviteter.

Kandidatuppsats Avdelningen för arbetsterapi och gerontologi, Box 157, S-221 00 Lund

Abstract

To be forced to flee from your home country to another can result in big strains for the individual. The period as an asylum seeker is for many people associated with passivity and a feeling of no meaning. This study aims to investigate asylum seekers experienced activity needs and their opinions on meaningful activities. The data collection was made through interviews with four women and three men of different ages and with different backgrounds and nationalities who all had been asylum seekers in Sweden. The persons were interviewed individually with semi structured questions regarding activities during the asylum period. The result of the study showed that the persons for different reasons had difficulties to implement meaningful activities during the asylum period. The primary focus for many was to get a residence permit, which overshadowed the importance of other everyday activities. The persons expressed many common activities which they considered to be important to perform during the asylum period, the meaning and sense of the activities varied, however, from person to person. The majority of the persons considered it important and meaningful to learn the language and to get to know the Swedish customs and practices, to get information about the community, and to get the possibility to work or practice during the asylum period. The participants in the study express the importance of engaging in activities to avoid thinking about the past or on the worry of the future, if they where to be staying or not. To keep you occupied was a way of keeping the mental health.

Keywords: asylum seekers, refugee, occupational deprivation, occupational alienation, occupational imbalance and meaningful occupation.

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
2. Bakgrund	2
2.1 Flyktingar och asylsökande.....	2
2.1.1 Vem är flykting?	2
2.1.2 Hur mår de asylsökande i Sverige?.....	3
2.1.3 Asylsökandes vardag	3
2.2 Aktivitetsvetenskap och Arbetsterapi.....	4
2.2.1 Aktivitet främjar hälsa.....	4
2.2.2 Aktivitetsberövandet, aktivitetsutanförskap och aktivitetsobalans.....	5
2.2.3 Meningsfulla aktiviteter.....	6
3. Syfte	8
4. Metod	8
4.1 Metod för insamling av information	8
4.2 Urvalsförfarande och beskrivning av undersökningsgruppen.....	8
4.3 Procedur	9
4.4 Bearbetning av den insamlade informationen.....	10
4.5 Etiska övervägande	11
5. Resultat.....	11
5.1 Sysslösheten och vikten av aktivitet	11
5.2 Meningsfulla aktiviteter	13
5.2.1 Svenska språket	13
5.2.2 Att lära sig svenska seder och bruk.....	14
5.2.3 Samhällsinformation	15
5.2.4 Arbete och praktik	16
5.2.5 Fritid och vardag	18
5.3 Förslag på aktiviteter för asylsökande.....	19
6. Diskussion	20
6.1 Metoddiskussion.....	20
6.2 Resultatdiskussion.....	22
7. Slutsats och rekommendationer	24
8. Litteraturlista	26
9. Intervjuguide	28

1. Inledning

Det krävs knappast några vetenskapliga undersökningar för att förstå att den som befinner sig på flykt mår dåligt. Att tvingas bryta upp, att fly eller fördrivas från sitt hemland av fruktan för sitt liv eller för sin familjs framtid är en traumatisk upplevelse (Lennartsson, 2007). Att bygga upp ett nytt liv i ett främmande land inleds för de flesta flyktingar med asylprocessen. Trots mål och föreskrifter som talar för korta handläggningstider innebär asylprocessen för många människor en förpassning till ingenmansland och en tid fylld av ovisshet, oro, osäkerhet och passiv väntan (Brekke, 2004).

Flyktingar utgör alltså en aktuell grupp i samhället och flyktingpolitiken genomgår en ständig förändring och utveckling. Politiker och beslutsfattare ställs inför frågan om hur Sverige som mottagarland på bästa sätt kan bemöta och ta hand om dessa flyende människor som söker asyl i landet (Regeringen, 2010a). Migrationsverket och Röda Korset i Malmö har under en tid fört en dialog om hur Röda Korset ytterligare skulle kunna stödja de flyktingar som befinner sig i och under själva asylprocessen. Dialogen har lett fram till ett förslag som kommer att resultera i två aktivitetscentra för asylsökande flyktingar, vilka planeras öppna upp under hösten 2010 i Malmö och Kristianstad. Syftet med verksamheterna är att förebygga utvecklandet av psykisk ohälsa under asylprocessen, samt att skapa en meningsfull vardag under väntan för denna målgrupp. Ett av målen med verksamheterna är skapa förutsättningar för rutin och struktur för den asylsökande genom att erbjuda för denne meningsfulla aktiviteter. I skrivande stund genomför Röda Korset en kvantitativ undersökning där asylsökande flyktingar intervjuas i syfte att få en bild över vilka aktiviteter som kan bli aktuella på dessa aktivitetscentra (personlig kommunikation, Hanna Wiksén, 2 februari, 2010).

Utgångspunkten för vår studie grundar sig på ett erbjudande om att ta del av Röda Korsets behovsanalys inför uppstarten av dessa aktivitetscentra. Fokus ligger på att belysa enskilda individers upplevelse av vardagen under asylperioden samt att undersöka hur aktiviteter under väntan på asyl kan stärka individen istället för att bryta ner henne. Studien avser att skildra subjektiva upplevelser från före detta asylsökande och kan genom ett arbetsterapeutiskt perspektiv bidra med värdefull information som kan ligga till grund för denna aktivitetssatsning. Inledningsvis definieras och beskrivs centrala begrepp för studien och problematiken kring dessa.

2. Bakgrund

2.1 Flyktingar och asylsökande

2.1.1 Vem är flykting?

Enligt 1951 års konvention rörande flyktingars rättsliga ställning beskrivs en flykting som en person "som flytt sitt land med anledning av en välgrundad fruktan för förföljelse på grund av ras, religion, nationalitet, tillhörighet till en viss samhällsgrupp eller politisk uppfattning, som befinner sig utanför det land, vari han är medborgare och som på grund av tidigare nämnd fruktan inte kan eller vill återvända till det landet" (UNHCR, 2010). Under det tjugoförsta seklet är en större del av världen drabbat av krig, konflikter och naturkatastrofer vilket utgör farliga platser för människor att leva på. Enligt FN: s flyktingkommissariat UNHCR befinner sig närmare 30 miljoner människor på ständig flykt inom sitt hemlands gränser. Mellan 13 och 18 miljoner människor är på flykt utanför gränserna för sitt ursprungsland. Huvudparten av dessa människor tas emot av länder långt fattigare än Sverige (Bauman, 2004).

Enligt FN har en flykting rätt till asyl och en trygg fristad, men internationellt skydd är mer än bara fysisk säkerhet. Flyktingar bör ha samma rättigheter och få samma grundläggande hjälp som andra utlänningar som har uppehållstillstånd i landet. Detta omfattar tankefrihet, rörelsefrihet, och att inte utsättas för tortyr eller förnedrande behandling. Detsamma gäller ekonomiska och sociala rättigheter: flyktingar bör enligt FN: s principer ha tillgång till läkarvård, skolgång och rätt att arbeta (UNHCR, 2010).

Under de första åren på 2000-talet närmast fördubblades antalet nya asylsökande till cirka 33 000 personer per år i Sverige. Flyktingströmmarna varierar under åren beroende på de aktuella krigssituationer och oroligheter som råder i världen. Förra året, 2009, sökte 24 194 personer asyl i Sverige, samma år beviljades 33 637 så kallade förstagångsansökningar (Regeringen, 2010b; Migrationsverket, 2010) Den genomsnittliga handläggningstiden av asylärenden år 2007 var 401 dagar från ansökan till lagakraftvunnet beslut (Regeringskansliet, 2008). De asylsökandes situation i Sverige har över tid sett olika ut beroende på lagförändringar och samhällets resurser. Hammell (2006) menar att aktivitetsbehov endast kan tillgodoses då de yttre politiska, sociala och ekonomiska förhållanden möjliggör för individer att ha meningsfull kontroll över sitt eget liv. Asylprocessen och samhällssystemet för att hantera denna situation utgör självfallet en viktig del

för den asylsökandes tillvaro och är något som bör beaktas. Att kartlägga och ta hänsyn till hur detta kan påverka den enskilde individen är dock ett omfattande arbete vilket inte är fokus i denna studie och asylprocessen har därför inte beskrivits närmare här.

2.1.2 Hur mår de asylsökande i Sverige?

De problem som asylsökande drabbas av är ofta en effekt av de långa väntetiderna som asylprocessen innefattar. I studien "*While we are waiting - Uncertainty and empowerment among asylum seekers in Sweden*" (Brekke, 2004) berättar flertalet asylsökande om hur de upplever att de bryts ned både fysiskt och mentalt av den långa väntan. Livet stagnerar och förlorar sin mening när man inte kan påverka sin situation. Den långa väntan upplevs som tärande i sig, men blir än svårare att leva med när man inte har möjlighet att se ett slut på den. Ovissheten både över utgången i asylärendet, och över hur länge man kommer att bli tvungen att vänta på besked påverkar individens upplevda hälsa (Brekke, 2004).

Flera rapporter pekar på att utlandsfödda, oavsett om de har kommit till Sverige som flyktingar eller som andra invandrare, generellt sett löper större risk för både fysisk och psykisk ohälsa än infödda svenskar (SOU, 2006). I genomsnitt har de asylsökande i Sverige också betydligt högre sjukvårdskonsumtion än den bosatta befolkningen. För asylsökande är hoten mot hälsan många. Flykten, förlusten av hemlandet, traumatiska upplevelser, väntetiden i Sverige och integrationen, allt innebär stora påfrestningar för individen (Wintzer, 2005).

2.1.3 Asylsökandes vardag

I rapporten *Mellan hopp och förtvivlan - Erfarenheter och strategier i väntan på asyl* (Lennartsson, 2007) ges en samlad bild av asylsökandes vardag utifrån asylsökandes egna berättelser. Lennartsson (2007), menar att flykten från sitt land kräver ett stort mått av beslutsamhet, handlingskraft, styrka och mod. Den första tiden i Sverige kan präglas både av lättnad över att ha klarat flykten och av att vara upptagen för stunden med nödvändiga göromål. För många flyktingar byts dock ganska snart hopp och lättnad ut mot frustrerande väntan och förlamande passivitet.

Majoriteten av de asylsökande i Lennartssons (2007) rapport vittnar om ofrivillig passivitet. Många känner maktlöshet över att inte kunna påverka sin situation. Isoleringen och bristen på kontakter både med det omgivande samhället och med andra människor upplevs också som ett stort problem. Det framkommer samtidigt tydligt i Lennartssons rapport att individen upplever olika typer av sysselsättning, såsom undervisning i svenska, praktik och arbete, som något mycket positivt. Många av informanterna i studien menar att aktiviteterna ger struktur i en annars så flytande tillvaro.

Sveriges regering har satt upp som mål att mottagandet av asylsökande i Sverige ska vara utformat på ett sätt som bidrar till en rättssäker, effektiv och human asylprocess (Regeringen, 2010a). I rapporten "Aktiv väntan" (Statens offentliga utredningar [SOU], 2009) beskrivs den låga aktivitetsnivån bland asylsökande som en orsak till att mottagandet återkommande har kritiserats för att passivisera och på sikt bryta ner individen. Rapporten hade i syfte att utreda hur asylsökande som vistas i Sverige ska bo, vad de ska göra, hur de ska kunna försörja sig och vilket stöd de i övrigt kan behöva från samhället. I rapporten framkom det att psykologer knutna till ett behandlingscentrum som drevs av Röda Korset beskrev vardagens passiva väntan för de asylsökande som ett andra trauma; ett trauma som följer på det trauma som upplevelserna av våld, förföljelse och flykt i sig innebär.

2.2 Aktivitetsvetenskap och Arbetsterapi

2.2.1 Aktivitet främjar hälsa

Det arbetsterapeutiska perspektivet utgår från den dynamiska relationen mellan individ, miljö och aktivitet och tillsammans utgör komponenterna förutsättningarna för individens unika aktivitetsutförande. Att människan av naturen är aktiv och att aktivitet främjar hälsa är ett grundläggande antagande inom arbetsterapi och aktivitetsvetenskapen (Christiansen & Baum, 2005). Redan under 1800- talet utvecklades insikten att aktivitet var något viktigt för hälsan (Lindström, 1993). Hälsa som begrepp har många definitioner och förklaras utifrån många olika perspektiv (Medin & Alexandersson, 2000). I enlighet med FSA (2005) har en människa hälsa när hon som helhet fungerar väl och i sitt sociala och kulturella sammanhang kan realisera sina vitala livsmål.

2.2.2 Aktivitetsberövandet, aktivitetsutanförskap och aktivitetsobalans

Aktivitetsberövande (occupational deprivation), aktivitetsutanförskap (occupational alienation) och aktivitetsobalans (occupational imbalance) är tre faktorer inom aktivitetsvetenskapen som kan verka nedbrytande på hälsan (Wilcock, 1998). Whiteford (2000) beskriver begreppet aktivitetsberövande som ett tillstånd där individer på grund av yttre begränsningar som inte går att påverka hindras från att göra det som är nödvändigt och meningsfullt i deras liv. Whiteford (2000) menar att detta tillstånd är vanligast förekommande bland olika minoriteter i samhället, exempelvis hos utsatta grupper som fångar, flyktingar, politiska fångar, barnarbetare, långtidsarbetslösa och även bland kvinnor. Det är viktigt att understryka att detta tillstånd inte är ett enstaka fenomen utan ett problem som berör många människor globalt. Även gruppen asylsökande belyses inom området för aktivitetsberövande. För mycket tid, för lite att göra, brist på verktyg och föremål samt följderna av trauma är alla enligt Steindl, Windin, & Runge (2008) bidragande faktorer till aktivitetsberövade. Skillnader inom den ekonomiska, sociala och kulturella sfären är ytterligare omständigheter som verkar bidragande till utanförskap och som i sin tur leder till aktivitetsberövande (Whiteford, 2000).

Enligt Creek och Lougher (2008) förekommer aktivitetsutanförskap då en person engagerar sig i aktiviteter som inte överensstämmer med individens naturliga aktivitetsrepertoar. Resultatet av ett sådant engagemang genererar enligt författarna i frustration, tristess, stress och en känsla av olycka. När en individ upplever att vardagen saknar mening eller syfte, antingen på grund av att individen inte kan hitta något viktigt att göra eller på grund av att individen har spenderat all sin tid och energi på uppgifter och aktiviteter som den inte värdesätter resulterar detta enligt Townsend & Wilcock (2004) i aktivitetsutanförskap. Att tvingas spendera mycket tid med att utföra aktiviteter som inte förhöjer utan snarare förminskar en persons självkänsla menar Christiansen & Townsend (2004) på sikt kan skada den personliga identiteten.

Enligt Wilcock (2006) uppstår aktivitetsobalans då individens delaktighet i aktiviteter inte motsvarar hennes unika fysiska, sociala, mentala behov eller behov av vila. Ytterligare riskfaktorer för utvecklande av aktivitetsobalans uppstår då delaktigheten i aktiviteter inte ger utrymme för individens egna behov av att utvecklas och växa i sitt aktivitetsutförande. Obalans

kan även uppstå då delaktighet i olika aktiviteter inte ger utrymme för de aktiviteter som individen känner sig tvungen att utföra för att leva upp till familjens, samhällets och de sociala förväntningar som råder kring individen (Wilcock, 2006).

2.2.3 Meningsfulla aktiviteter

Arbetsterapeuter arbetar med att främja meningsfull aktivitet för den enskilda individen och arbetar med att kartlägga vad som motiverar personen till att agera. Att identifiera vilka aktiviteter som upplevs som meningsfulla för klienten utgör en central del i yrket som arbetsterapeut (Kielhofner, 2002). Den arbetsterapeutiska modellen ”Model of Human occupation” (MoHo) beskriver hur motivation till aktivitet styrs av de värderingar, intressen och kapacitet individen har. Om inte individen har en inre vilja och motivation till aktiviteten går det inte heller att finna mening. Meningsfullhet kan uppnås när aktiviteten uppfyller ett mål som är personligt eller kulturellt viktigt för individen (Kielhofner, 2002). Kielhofner (2002) menar även att många aktiviteter kan ses som helt obegripliga i fel sammanhang. Kulturen vi lever i är vad som gör våra handlingar begripliga och bidrar till att de får en större mening.

2.3 Meningsfull sysselsättning för den asylsökande

I rapporten Aktiv väntan (SOU, 2009) tas vikten av meningsfull sysselsättning upp och ges en central roll och betydelse för den asylsökandes psykiska och fysiska hälsa och välbefinnande. Vidare beskrivs det att inaktivitet är nedbrytande för individen särskilt i en situation som i sig präglas av oro, osäkerhet och brist på struktur. Meningsfull sysselsättning för asylsökande kan i bästa fall innebära ett arbete och egen försörjning men borde enligt författarna till rapporten snarare handla om annan typ av aktivitet som praktik eller studier i svenska. I rapporten betonas vikten av att väntan på ett beslut i uppehållstillståndsfrågan inte får bli ett vakuum under vilket individens självkänsla och initiativkraft bryts ned, utan att alla asylsökande i arbetsför ålder bör ges möjlighet att vara aktiva under asyltiden. Vidare nämns att asylsökande behöver få tillgång till flera alternativ till både arbete och praktik (SOU, 2009). Som ovan belysts präglas ofta den asylsökandes vardag av en passivitet som har stora negativa effekter för såväl individ som samhälle. Risken är uppenbar att bristen på meningsfull sysselsättning under asylprocessen leder till ohälsa och mänskligt lidande. Detta har också konsekvenser för samhället, t.ex. i form av ökade kostnader för sjukvård och komplikationer i samband med återvändande efter ett negativt

beslut i frågan om uppehållstillstånd (SOU, 2009). En asylsökande som fyller tiden av väntan med meningsfull sysselsättning, är enligt utredningen bättre rustad för såväl en framtid i Sverige efter ett beviljat uppehållstillstånd, som ett återvändande till ursprungslandet efter ett avslagsbeslut (SOU, 2009).

Rapporten ”Aktiv väntan” belyser vikten av meningsfull sysselsättning för asylsökande vilket stämmer väl överens med arbetsterapeutisk teori om aktivitet och dess samband med hälsa. Trots medvetenhet om problemet är passivitet och ohälsa fortfarande vanligt förekommande hos gruppen asylsökande (Brekke, 2004; Lennartsson, 2007; SOU, 2006 & SOU, 2009). Att uppmärksamma de asylsökandes situation på gruppnivå kan vara ett problem när förslaget på lösning är synnerligen individuell och personlig. Det är bara den enskilda individen som kan avgöra vilka aktiviteter som är meningsfulla för denne (CAOT, 1997).

3. Syfte

Syftet var att retrospektivt undersöka asylsökande flyktingars upplevda aktivitetsbehov och deras uppfattning om meningsfulla aktiviteter under asylperioden.

Studien eftersträvar att svara på följande frågeställningar:

- Hur har aktivitetsrepertoaren sett ut under asylperioden för undersökningspersonerna?
- Om undersökningspersonerna hade önskat förändra deras aktivitetsrepertoar under asylperioden?
- Vilka reflektioner har undersökningspersonerna kring meningsfulla aktiviteter under asylperioden?
- Vad tror undersökningspersonerna kan göras på aktivitetsnivå för att stärka hälsa och välmående hos asylsökande?

4. Metod

4.1 Metod för insamling av information

Denna studie har en kvalitativ ansats med semistrukturerade intervjuer som metod. Kvale & Brinkmann (2009) skriver att den kvalitativa forskningsintervjun söker förstå världen ur de intervjuades synvinkel, utveckla innebörden av människors erfarenheter och frilägga deras livsvärde för de vetenskapliga förklaringarna. Kvalet & Brinkmanns (2009) beskrivning stämmer väl överens med studiens syfte, då det är undersökningspersonernas upplevelser och uppfattningar som sätts i fokus och undersöks närmre. De semistrukturerade intervjufrågorna hade en retrospektiv grund med öppna svarsmöjligheter. Detta gav undersökningspersonerna möjlighet att fritt säga sina egna åsikter vid varje fråga samt öppnade upp för en friare diskussion och möjlighet till att ställa följdfrågor.

4.2 Urvalsförfarande och beskrivning av undersökningsgruppen

Underlaget till studien baserades på berättelser från före detta asylsökande flyktingar som numera är bosatta i Sverige. Urvalet gjordes med tanke på att nyanlända flyktingar troligen kan befinna sig i kris eller trauma vilket förmodades försvåra möjligheten till att reflektera över sin aktivitetsrepertoar under asylperioden. Urvalet genomfördes med målinriktad sampling och icke slumpmässigt nätverksurval. Detta innebär att tänkbara mellanhänder

kontaktades, vilka i sin tur tillhandahöll individer som uppfyllde undersökningskriterierna för studien (DePoy & Gitlin, 1999). Genom organisationer och föreningar i Skåne som vänder sig till invandrare, flyktingar och asylsökande möjliggjordes kontakt med frivilliga undersökningspersoner. Två av kontakterna tillhandahölls genom bekanta till författarna.

Kriterierna för undersökningsgruppen var vuxna personer över 18 år som tidigare varit asylsökande flyktingar men som numera var bosatta i Sverige och talade svenska i den mån att tolk inte var nödvändig att anlita. Undersökningspersonerna skulle ha fått asyl i Sverige efter att den nya lagreformen trätt i kraft år 2006. Detta för att få en homogen grupp i avseendet att omständigheterna i asylprocessen varit relativt lika för undersökningspersonerna. Det förmodades också vara viktigt att begränsa hur lång tid som förflutit sedan asylprocessen ägt rum, då en persons upplevelser kan förändras över tid och minnesbilder kan luckras upp. Under arbetets gång breddades inklusionskriterierna då svårigheter att få tag i personer från den aktuella gruppen påvisats. Urvalskriteriet rörande årtal för erhållen asyl ansågs alltför snävt och togs därför bort.

Undersökningspersonerna utgjordes av fyra män och tre kvinnor i åldrarna 25 till 60 år, alla utom en var över 18 år när de kom till Sverige. Tre personer kom till Sverige mellan åren 1989-92 de resterande fyra kom till Sverige mellan åren 2001-2007. Personerna hade olika bakgrund och kom från olika länder (Iran, Irak och Bosnien). Alla personer utom den yngsta hade påbörjat eller avslutat motsvarande eftergymnasiala utbildningar i sina hemländer vid tiden för flykten. Tre av personerna hade avslutat sina utbildningar och hade innan flykten väl ansedda arbeten i sina hemländer. Två av kvinnorna kom med familj till Sverige och de övriga kom ensamma. Tiden i väntan på uppehållstillstånd varierar mellan personerna från 6 månader till fem år. Två av undersökningspersonerna levde under denna period delvis illegalt gömda.

4.3 Procedur

Ett informationsbrev skickades ut till ovanstående beskrivna mellanhänder, tillsammans med samtyckesblankett och intervjuguide. I brevet informerades personerna om att deltagandet i studien var helt frivilligt och att de hade rätt att avbryta sitt deltagande när som helst utan angivna skäl. Personerna uppmanades att noga överväga sitt deltagande i studien om de upplevde ämnet svårt att samtala om. Innan utskicken bearbetades frågorna med hjälp av

klasskamrater, bekanta samt personer med utländsk härkomst som hade erfarenheter från asylprocessen. Bearbetningen gjordes för att säkerställa att frågorna gav den information som önskades och att de var lätta att förstå, samt att de var relevanta för studiens syfte. För att kontrollera frågorna, intervjutekniken och för att säkerställa tekniken för ljudupptagning genomfördes en testintervju med en kvinna som tidigare varit asylsökande flykting. Under arbetets gång upptäcktes svårigheter för de tillfrågade att tyda informationsbrevet, då det var av för komplicerad språklig karaktär. Ett muntligt förtydligande av brevet och samtyckesblanketten gjordes därför antingen per telefon eller under det personliga mötet inför intervjun. Efter överenskommelse med undersökningspersonerna valdes avskilda platser som ansågs lämpliga för intervjuerna. Intervjuerna spelades in med hjälp av diktafon efter samtycke från undersökningspersonerna. Vid intervjutillfället gavs en kort beskrivning av studiens syfte. Det poängterades återigen att personen förbehöll sig all rätt att avbryta sitt deltagande när som helst och att utelämna svar på de frågor personen av olika anledningar inte ville svara på. Båda författarna var närvarande vid alla sju intervjuerna, som var och en tog ca en timme. En av författarna hade huvudansvaret för samtalet och frågeställningarna, den andra intog en passiv lyssnande roll och inflikade endast vid behov med kompletterande frågor. Rollerna skiftades om vid de olika intervjutillfällena och undersökningspersonerna informerades om vem som hade huvudansvaret.

4.4 Bearbetning av den insamlade informationen

Intervjuerna transkriberades ordagrant från talspråk. När kroppsspråk och känslouttryck hade en avgörande betydelse för innehållet dokumenterades även detta. För att bearbeta och analysera materialet valdes en kvalitativ innehållsanalysmetod med en induktiv ansats. Enligt Lundman & Hällgren-Graneheim (2008) innebär en induktiv ansats en förutsättningslös analys av texter, som bland annat kan vara grundade på människors erfarenheter och berättelser om sina upplevelser. Kvalitativ innehållsanalys fokuserar på tolkning av texter för att identifiera skillnader och likheter. En fördel med kvalitativ innehållsanalys är att metoden kan anpassas både till olika syften, till forskarens erfarenhet och kunskap samt till datamaterial av varierande kvalitet (Lundman & Hällgren-Graneheim, 2008). Efter avslutad transkribering läste författarna enskilt igenom intervjuerna och markerade för syftet relevant information. Materialet gick sedan gemensamt igenom och meningsbärande enheter identifierades. Meningsenheterna kondenserades, abstraherades och kodades gemensamt för att göra texten kortare och mer lätthanterlig, samt för att lyfta fram det centrala innehållet. I

enlighet med innehållsanalysens metod utformades sedan olika kategorier och teman på olika nivåer (Lundman & Hällgren-Graneheim, 2008). Utifrån dessa teman och kategorier framställdes resultatet från intervjuerna.

4.5 Etiska övervägande

Gruppen asylsökande är en utsatt grupp i samhället ofta med traumatiska upplevelser i bagaget. Istället för att undersöka nuvarande asylsökande har före detta asylsökande valts som undersökningsgrupp för denna studie. Dessa personer har troligen passerat ett eventuellt akut tillstånd av kris och trauma. Diverse förlagor till studien såsom: projektplan, informationsbrev till deltagare och intervjuguide har alla granskats och godkänts av handledare och representant från vårdvetenskapliga etiknämnden genom ett etikseminarium. Detta gjordes innan kontakt togs med undersökningspersonerna.

5. Resultat

Resultatet redovisas under tre teman som utformats från meningsbärande enheter i intervjuerna; *"Sysslolösheten och vikten av aktivitet"*, *"Meningsfulla aktiviteter"* och *"Förslag på aktiviteter för asylsökande"*. Inledningsvis beskrivs sysslolöshet och vikten av att ägna sig åt aktiviteter under asylperioden. Därefter redovisas de aktiviteter som var meningsfulla för intervjupersonerna. Genom intervjuerna framträdde flera gemensamma områden som berörde meningsfulla aktiviteter för de intervjuade under asylperioden. Dessa områden redovisas som kategorier under temat meningsfulla aktiviteter. Resultatet avslutas med en redovisning av personernas åsikter om, och förslag till, vilka aktiviteter som Röda Korset skulle kunna erbjuda asylsökande flyktingar i framtiden. Citaten i texten är nedskrivna ordagrant utifrån intervjuerna, däremot har enstaka ord som inte var relevanta för innehållet tagits bort och ersatts med tre punkter.

5.1 Sysslolösheten och vikten av aktivitet

För majoriteten av personerna i studien upplevdes asylperioden som en jobbig tid att genomleva. Det centrala för många under denna period var att vänta in svaret på ett eventuellt uppehållstillstånd. Några av personerna gav uttryck för en mental orkeslöshet som ett hinder för att utföra olika aktiviteter under asylperioden. Orkeslösheten kom ofta som en följd av

tidigare upplevelser i hemlandet men yttrade sig även på grund av stressen och ovissheten under väntan på uppehållstillståndet. Nedanstående citat ger en bild av denna känsla.

”it’s like when... you’re between, there is no hard base to stand on...it’s like when you fall in a hole with no end so you feel like you are falling, falling down and sometimes I just want to be smashed in the floor to feel, feel comfortable to feel...it is if I was only waiting no use, and the escape from war to find peace and start being alive but, you find war here also, but not war but ... känslor, krigets känslor, ja, so it’s hard.”

”Man kan inte göra något särskilt, ... man kan ju inte ha hobby till exempel sysselsättning, innan uppehållstillstånd som man har i en stabil situation, man vet inte vad ska det bli i framtiden, så det är klart ... man kan inte planera för framtiden, man kan inte ha... vi var hemma och ja väntade, väntade, väntade på besked som kommer från migrationsverket, som det är jättejobbig... Alla är stressiga och nervösa för vad det skall bli.”

Många av personerna reflekterade över sambandet mellan aktivitet och hälsa och såg sysslolösheten under asylperioden som något negativt. Det framgår att asylperioden för många av dem var förknippad med just sysslolöshet och svårighet att finna meningsfulla aktiviteter att ägna sig åt. Många förklarar att det var viktigt att göra något under dagarna, att hålla sig sysselsatt för att slippa tänka och för att bibehålla sin mentala hälsa.

”Och för att inte bli tokig så försökte jag hela tiden sysselsätta mig... många av mina landsmän som begick självmord, och så hade några blivit helt psykiskt sjuka. Och när man, när jag hade träffat dem så tänkte jag väldigt mycket att det kan hända mig ...”

”man måste hitta någonting att syssla med, dagarna tar aldrig slut”

“keep myself away from thinking, because extra thinking means extra (paus) makes you more anxious, suspicious, makes you more ...obsessive what will happen, when you have the bad things you’ll think about that and, everything ...is negative... so you must find something important to focus on ... something, physical activity, and some hope”

”...någonting där man gör något, inte bara du vet, sitta och sova, vakna, sova, vakna, det är jobbit, det är dåligt. Om man är frisk man blir sjuk.”

5.2 Meningsfulla aktiviteter

Under intervjuerna beskrevs ett flertal gemensamma aktiviteter som var viktiga för personerna att utföra under asylperioden. Majoriteten av personerna ansåg det viktigt och meningsfullt att lära sig språket, att få förståelse för svenska seder och bruk, att få samhällsinformation, och att få möjlighet att jobba eller praktisera. Dessa aktiviteter beskrivs närmare under rubrikerna nedan.

5.2.1 Svenska språket

Samtliga personer beskriver vikten av att lära sig det svenska språket under asylperioden. Många hade svenskundervisningen som huvudsaklig aktivitet under första tiden i Sverige och ansåg denna som viktig och meningsfull. Syftet med språkinläringen och betydelsen av denna skiljer sig dock åt för de olika personerna. För några var det viktigt att lära sig språket så fort som möjligt för att kunna förstå lagar och regler kring asylprocessen som ett led i att få uppehållstillstånd. Någon såg det primära syftet med språkundervisningen som en väg till att kunna jobba och tjäna pengar, som en förberedelse för att ekonomiskt klara en eventuell utvisning. Samma person nämner även att språket var en förutsättning för att bli oberoende och en nyckel till att självständigt klara av praktiska saker i vardagen. Att inte förstå och kunna uttrycka sig beskrivs av en annan person som kränkande och förnedrande. Hon beskriver också vikten av att lära sig språket på följande sätt:

”... och sen under den här perioden det är klart man inte har så mycket kontakt, på grund av språket som man kan inte uttrycka sig, det är jätteviktigt, vad kan man göra, innan man inte kan säga någonting.”

En av personerna såg undervisningen i svenska som en meningsfull och positivt aktivitet som skapade rutin och struktur på dagarna och som gav henne någonting att göra. Undervisningen skapade även möjlighet till att träffa andra personer. Alla personerna nämner svenskundervisningen som något positivt men många såg inte skolan som en tillräcklig undervisningsform.

”Det är fel på systemet det politiska, dom bara snackar: invandrare måste anpassa sig måste lära sig språket, men gör något praktiskt konkret inte skicka till SFI (svenska för invandrare). Jag kände att SFI inte räcker till, för mig.”

Personerna betonar vikten av att tillämpa andra former av språkinläring t.ex. praktik, jobb och kontakt med svenskar. Den mentala tröttheten som var en konsekvens av flykten och de

negativa upplevelserna i hemlandet beskrivs av en person som ett hinder för att kunna ta till sig språkundervisningen i skolan.

”Precis som när jag läste svenska språket, alla bara gå till skolan, jag kände det var fel. Jag kan inte studera och bara sitta på stolen i svenska. Så jag valde att göra praktik plus skola... Att träffa folk, jag kände att jag kan inte lära mig, jag var mycket trött, kände mig jag kan inte sitta och läsa tio nya ord varje dag. Jag kände att jag behöver att folk prata, och jag hör folk vad dom säger...”

En av personerna berättar om hur viktigt det var att sitta på café under asylperioden, detta prioriterades högt trots att han tyckte det var dyrt. Syftet med cafébesöken var att träffa människor, öva på att kommunicera och lära sig språket, samt att få förståelse för beteenden och sociala koder. Några nämner TV: n som en värdefull källa till att lära sig svenska samt för att få förståelse för hur samhället och den svenska kulturen fungerar.

”...jag hyrde kabel-TV med köpkanaler, det var film och så, det var lite lättare det var action eller tecknat Eftersom tecknat dom prata lätt svenska eller engelska textat på svenska, men inte mycket text så vi hinner att läsa ... nyheter var jätte svårt för oss att förstå vad de sa på nyheterna, de hade ingen text. Och ja knappt vi fatta vad de sa, det fanns inte i våra böcker.”

En av personerna beskriver en önskan om att ha ”språkpraktik” inom sitt yrkesområde i syfte att bli bekant med de svenska språktermerna som används inom yrket. Detta med förhoppning om att i framtiden kunna återgå till sin yrkesroll.

5.2.2 Att lära sig svenska seder och bruk

Majoriteten av personerna beskriver ett intresse av att lära sig om och att förstå den nya kulturen som omfattar sociala koder och praktiskt görande.

”... vi har inte lärt oss liksom hur vi skall bete oss i ett socialt sammanhang. Och det hade varit bra, inte bara muntligt utan att träna på att vad betyder det att stå i sin tur, varför står man i sin tur, inte säga att dom är idioter dom tar nummerlapp.”

Vikten av att skaffa svenska vänner och att besöka svenska hem lyftes fram, som betydelsefullt för att lära sig hur man beter sig i olika situationer. En person berättar om den positiva erfarenheten av hur hon i skolan praktiskt fick lära sig hur och varför man firade olika svenska högtider. En person nämner att han skulle ha velat lära sig mer om hur och var

man köper vissa föremål, samt vad dessa kostar. Många uttrycker ett behov av att praktiskt och konkret få lära sig hur man utför olika aktiviteter samt hur man brukar olika föremål i det dagliga livet i det svenska samhället. Hur man använder en tvättstuga, ett allmänt kök, hur man lånar böcker på biblioteket, hur man äter med kniv och gaffel, samt hur man betar sig i simhallen och hur man använder en bastu. Allt detta var saker som togs upp under intervjuerna.

"...vad är tvättstuga, hur använder man den... jag kommer ihåg att vi fick (skratt) inte information om detta av våra lärare ...det blev en konflikt första gången, för om du var där och jag var där så hade du dina grejor på en hylla, och du visste att det var din så ingen annan rörde det, men vi trodde det är sån som vi ska ta, så vi gick och liksom och satt kläderna och tog deras, och tänkte vi liksom tillhör och så blev jänkla katastrof..."

5.2.3 Samhällsinformation

Att förse sig med samhällsinformation ansågs av många som en meningsfull och betydelsefull sysselsättning under asylperioden. Att få begrepp om sin situation och kunna påverka denna ansågs som mycket viktigt. Att läsa böcker och tidningar, se på tv, lyssna på radio och samtala med svenska personer var faktorer som bidrog till deras informationsinsamling. En av personerna som levde illegalt under en tid beskriver informationssökning som hans huvudsakliga dagssysselsättning under denna period.

"...trying to sit in the library, (paus) reading something, search on the net om det finns new information any news any information any reports that can help me, som kan hjälpa mig med mitt fall ... stannade där till kvällen..."

Många av personerna upplevde informationen de fick från myndigheter som bristfällig, de önskade att de hade fått mer information rörande asylprocessen, kring svenska lagar, rättigheter och skyldigheter och om hur svenska myndigheter fungerade. Att förstå hur det svenska samhället och systemet fungerade ansågs viktigt redan från första början.

"...I didn't have good information about the system, or how should I do? What should I not do? Nobody showed me the way in the beginning, that's why I felt misplaced..."

"...upplysningar, ja. Vad är nationslag? vad är arbetslag? vad är EU lag? lagar som gäller asylsökande, som gäller arbetet, som gäller samhället, som nationallagar. Många vet inte vad det är, varför man är asylsökande, är man asylsökande här i Sverige? Eller asylsökande i

Malmö?...Information om hur ska man klara sitt dagliga liv... Det är om massa information om massa saker, det är om reglerna, rättigheter, skyldigheter...”

Några saknade information om utbildningsmöjligheter och om hur man sökte tillfälligt jobb, om hur man betar sig på en arbetsintervju och på en arbetsplats, samt om möjligheten till att låna pengar för att börja studera. Några hade önskat att det fanns en person som de kunde vända sig till under asylperioden för att få hjälp med informationssökning, förtydligande, förklaringar och översättningsmöjligheter av viktiga dokument och blanketter.

5. 2.4 Arbete och praktik

Alla utom en av intervjupersonerna nämner jobb eller praktik som meningsfull sysselsättning under asylperioden. Under denna period arbetade två av personerna svart en tid medan två andra personer hade någon form av praktik. Övriga personer uttryckte en önskan om att få arbeta eller praktisera men hade inte möjlighet till detta. Syftet och betydelsen av att arbeta eller praktisera varierade för personerna. Det var endast en person som uttryckte vikten av att arbeta för att tjäna pengar.

”Tack vare att vi jobbade så mycket så att vi kunde spara pengar så kunde vi ju gå undan i två år, alltså gömma oss, hade vi inte jobbat så mycket så hade vi inte kunnat göra det.”

Som tidigare nämnts sågs praktik eller jobb som bidragande faktorer till att lära sig språket och för att komma in i samhället, samt för att få sociala kontakter. Några tar även upp vikten med praktik för att ha något att göra och för att känna sig behövd.

”..jag gick på skolan och var väldigt aktiv till exempel på sånt äldreboende. Jag jobbade där utan att få pengar... jag gick dit och sa att jag kan språket och sånt och jag vill inte vara sitta hemma och vara ledsen och sånt, jag kan komma hit och jobba för er men ni behöver inte betala för mig, så jag under tiden jag väntade på uppehållstillstånd satt jag inte hemma utan jag kämpade både för min uppehållstillstånd och också var på den här ålderdomshem och jobbade som vanligt.”

”Vi jobbade och så, så vi skrivde såna lapparna, vi hade i fickan med adressen och information: Jag är invandrare jag vill hjälpa till, jag sitter hemma ensam. Det var en tolk som hjälpte oss att göra sån (skrattar). Men det betyder att det behövs att man fyller dagen

med någonting, någonting som behövs, så vi gjorde så, det var roligt faktiskt. Om ni vill göra sånt center ni kan organisera det på bättre sätt.”

Flera av personerna nämner vikten av att vara sysselsatt genom jobb och praktik för att mentalt må bättre.

”Alltså personligen så har jag inte mått så dåligt när jag var asylsökande för att jag har jobbat, för att eftersom jag har jobbat så har jag hittat mina svenska vänner, jag har ju fått stöd och när man får lov att jobba så på nåt sätt så tänker man ju på nåt annat, man tänker inte hela tiden på, jag tänkte inte på det lika mycket som dom som satt hemma.”

Många föreslår praktik som en bra sysselsättning för asylsökande generellt och tar upp vikten av att utgå från individens resurser och intresse. Praktik föreslås även som ett alternativ till svenskundervisning då många av personerna belyser att alla inte har samma förutsättningar för att ta till sig språkundervisningen i skolan. Många såg en svårighet med att få praktik och jobb och hade velat få mer information och hjälp med detta under asylperioden. En person nämnde problematiken med att inte ha ett riktigt personnummer och ett riktigt Id-kort som ett hinder för att få jobb. Några personer underströk att en eventuell praktik aldrig får bli ett utnyttjande av arbetskraft utan måste vara en möjlighet till att förvärva kunskap eller leda till anställning för personen.

Två av personerna identifierade sig starkt med sitt tidigare yrke och gav uttryck för en rollförlust när det inte fanns möjlighet för dem att jobba. Flera tar upp svårigheten med att få jobb som ett resursslöseri av människors kunskap och förmågor. På frågan om det var något personen saknade att göra under asylperioden svarar en man såhär:

”Mitt liv (paus). Jag har inget liv här. Jag försöker låtsas att leva. Jag låtsas att leva. Jag har två barn så det, hemma jag leva med barnen och försöker uppfostra dem på rätt sätt, det är då jag är människa, resten, inte mitt liv. Inte min stil. Det är inte min roll i samhället, jag brukar vara chef, chef över många. Nu jag kommer här, söker jobb, det första jobb jag har fått efter tre år i Sverige är stallarbete (skrattar uppgivet). När du fråga till mig vad jag saknar, jag ska inte säga till dig mat eller väder eller min Mamma. Nä. Mitt liv. De är en annan person. Jag brukade använda mitt huvud, nu använder jag bara min skor. Så det är slöseri.”

Mannen ger här uttryck för mer än bara avsaknaden av just sitt yrke, men det framgår att hans arbete var och fortfarande är mycket betydelsefullt för honom.

5.2.5 Fritid och vardag

Under intervjuerna berättade personerna mycket kortfattat kring sina fritidsintressen och om övriga vardagliga aktiviteter. Endast några av dem nämnde specifika fritidsaktiviteter som var viktiga för dem att utföra under asylperioden. Exempel på sådana aktiviteter kunde vara att läsa böcker och att spela schack, detta var även aktiviteter som personerna tidigare ägnat sig åt i sitt hemland. En person nämner att hon varje fredag bakade tillsammans med familjen, detta var något som de alltid hade gjort tillsammans och fortsatte att göra när de kom till Sverige. Några personer berättade att de saknade att gå på bio och teater men att de inte hade möjlighet att göra detta i Sverige eftersom det var betydligt dyrare här än i hemlandet, detta gällde även restaurang och cafébesök som tidigare också nämnts som betydelsefull sysselsättning. Flera personer nämner vissa specifika aktiviteter, så som cykling, läsning, tv och filmtittande och matlagning som viktiga aktiviteter att ägna sig åt under asylperioden, främst för att bryta sysslolösheten och men också för att slippa tänka på sin situation. En man berättade om det värdefulla för honom i att titta på TV och att se på nyheterna under asylperioden.

”... att lyssna på nyheter, ja och också det var tröst från andra sidan så man känner sig inte mycket borta, mycket främling så man lever de här sakerna som man brukade leva att man får träffa sitt minne om hemma ... samma språk samma låtar... Man kände inte sig som sig själv så det var en tröst. Man kan inte kämpa hela dagen för att integrera det är jobbigt det är inte lätt.”

Många av personerna berättar om vikten av att knyta kontakter och av att skaffa sig ett socialt umgänge under den här tiden. Några personer hade redan vänner och släkt i närheten när de kom till Sverige. Andra sökte sig till sociala sammanhang på caféer, bland frivilligorganisationer och till kyrkans verksamheter för att träffa människor. En person berättar att han fungerade som en sorts handledare för de yngre landsmännen under tiden han bodde på en flyktingförläggning. Han såg handledarrollen som betydelsefull då han kände sig behövd samtidigt som han fick möjlighet att dela med sig av den kunskap han fått genom sina studier i hemlandet. Handledarrollen var även en roll som han kände igen och som han tidigare hade praktiserat då han varit aktiv i olika politiska sammanhang i sitt hemland. För att

hjälpa andra personer med flykting- och invandrarbakgrund i sitt bostadsområde berättar en kvinna om hur hon och en vän organiserade aktiviteter så som utflykter och filmkvällar för barnen i kvarteret. En man upptäckte en ny sysselsättning som blev en betydelsefull och en återkommande aktivitet för honom under hans asylperiod.

”Jag går handlar, dom gav oss pengar att själva göra mat i stället för att ..de kommer med färdig mat till oss... så jag har lite att göra, att gå och handla och se folk sen komma hem och laga mat. Åå syssla med det och koka mat, så jag har en lite uppgift där att jag göra mat.”

5.3 Förslag på aktiviteter för asylsökande

Intervjuerna avslutades med att personerna fritt fick reflektera över vilka aktiviteter som de tycker att Röda Korset bör erbjuda till asylsökande flyktingar i framtiden. Nedan redovisas resultatet av personernas förslag.

Flera personer nämner asylsökande flyktingars behov av att konkret få hjälp med att förstå hur vissa aktiviteter går till i Sverige, vad man bör och inte bör göra för att lättare kunna anpassa sig till det nya samhället. Några nämner återigen språkinläring som en viktig aktivitet och föreslår en mer praktisk språktillämpning för målgruppen. En kvinna nämner möten med landsmän som viktiga under första tiden då man ännu inte kan så mycket svenska. Att anordna gemensamma fester, att fika och att prata med svenskar ges som ytterligare aktivitetsförslag av en person. Flera tar upp gemensamma utflykter och promenader som viktiga aktiviteter. Betydelsen av fysisk aktivitet tas upp av flera personer som föreslår att man ska möjliggöra motion och träning för de asylsökande. En kvinna nämner besök på ishallen som en bra aktivitet att göra tillsammans i grupp, då detta är en aktivitet som är ganska ovanlig i andra länder och relativt billig att utföra. En person nämner tillgång till bibliotek, internet och tidningar på olika språk som viktiga element till sysselsättning. Någon föreslår att man skall investera i en stor TV då sport förmodas vara en gemensam nämnare kring vilken många människor skulle kunna samlas utan att bråka, samt för att slippa sitta ensamma och bli deprimerade. Att samlas kring matlagning tycker någon är en bra aktivitet och föreslår också att man gemensamt kan åka och handla i en billig mataffär. Andra aktiviteter som nämns som bra att utföra för dessa individer är snickeri och handarbete. Att få sjukvårdsinformation av en sjuksköterska som kommer till centret tror en av personerna hade underlättat för många asylsökande. Någon ser det som en fördel om personalen på centrat har flyktingbakgrund och är dubbelspråkiga så att glappet mellan personal och deltagare inte skall

bli så stort. Majoriteten av personerna nämner vikten av att se varje individ som kommer till Röda Korsets aktivitetscenter som unik, med egna personliga erfarenheter från sitt hemland. Genom att ta reda på individernas bakgrund, vad de är intresserade av att göra och genom att visa intresse för dem, utan att för den delen tycka synd om dem tror många av personerna kan bidra till att tillgodose individens personliga behov under deras vistelse på centret.

”...våldigt viktigt alltså, att när man tar hand om dessa grupper, ...att verkligen visa nyfikenheten, och när man visar nyfikenhet, om jag vet vad du vill och hur du har gjort det så kan börja också hjälpa dig med dom här aktiviteterna...”

6. Diskussion

6.1 Metoddiskussion

Validiteten av studien kan ifrågasättas avseende urvalsförförandet. För hög validitet i en studie föredras ett slumpmässigt urval som förutsätter en samplingsram vilket innebär en större grupp individer att utgå ifrån (DePoy & Gitlin, 1999). Då personerna som eftersöktes till studien var enskilda individer ute i samhället försvårades möjligheten att kontakta dessa genom denna metod. Myndigheter som hade möjlighet att skapa en samplingsram kontaktades, men på grund av etiska förhållningsregler kunde de inte tillhandahålla några undersökningspersoner. En bidragande faktor som försvårade möjligheten till att nå ut till undersökningspersoner kan ha berott på ett för målgruppen alltför komplicerat skriftspråk i informationsbrevet. En annan faktor kan ha berott på några mellanhänders ovilja till att vidareförmedla informationsbrevet, då de fann dem allt för komplicerat formulerade för målgruppen.

Urvalskriteriet rörande årtal för erhållen asyl, som ändrades efter svårighet att få tag i intervjupersoner, ansågs ej ha avgörande relevans för syftet. Testintervjun som genomfördes med en person som flytt till Sverige för ca 20 år sedan visade att förmågan till reflektion inte påverkades av tidsaspekten. Distansen till denna period upplevdes snarare som en fördel för personen då denne ansåg det lättare att prata om och reflektera kring sin tidigare asylperiod efter en längre tids bearbetning.

En semistrukturerad intervjuteknik valdes för att få en så omfattande beskrivning av personerna som möjligt, och för att skapa möjlighet för dem att berätta om sina upplevelser utan att bli styrda av frågorna. Detta visade sig vara en lämplig metod för syftet då personerna

inte hade några svårigheter att tala fritt kring ämnet. Däremot hade personerna en viss svårighet att förstå och resonera kring vardagliga aktiviteter och göromål under asylperioden vilket kan bero på formuleringen av intervjufrågorna. Detta hade eventuellt kunnat undvikas genom att inledningsvis ge en tydligare förklaring till frågornas syfte och innebörd. Frågorna gav också upphov till starka känslor och minnen hos personerna, trots detta upplevde de en lättnad och uppskattning av att få berätta sin historia och bli lyssnade på. Intervjuerna eftersträvades att utföras i lugna och för intervjupersonerna trygga miljöer och plats för intervju bestämdes tillsammans med personerna. Däremot visade det sig i efterhand att några av platserna var mindre passande för ändamålet då intervjuerna avbröts av andra personer som av olika anledningar kom in i rummet. Detta kan ha påverkat intervjupersonens känsla av trygghet och förmåga att uttrycka sig fritt. Som en följd av avbrott i samtalet är det möjligt att outtalad information vid dessa tillfällen kan ha gått förlorad. Transkriberingarna försvårades även under dessa störningsmoment då kvalitén på ljudupptagningarna försämrades. På grund av tidsbrist gavs inte möjlighet till en djupare genomgång av tekniken och i ett enstaka fall bidrog detta till att vissa ord och meningar förlorades på grund av en sämre diktafon. En styrka var dock att båda författarna närvarade vid varje intervjutillfälle, vilket var en fördel då det var lättare att i efterhand tyda oklarheter och diskutera kring materialet. En annan fördel var att båda författarna enskilt läste igenom samtliga intervjuer och gemensamt genomförde analysen, vilket enligt Lundman & Hällgren-Graneheim (2008) ökar tillförlitligheten i resultatet.

Då kvalitativ innehållsanalys syftar till att beskriva variationer genom att identifiera skillnader och likheter i textinnehåll bidrog studiens undersökningspersoner, som bestod av både kvinnor och män i olika åldrar från olika bakgrund, till möjligheten att belysa området utifrån olika erfarenheter. Majoriteten av personerna kom från Iran eller Irak, detta kan möjligen ge en likartad vinkling av innehållet i resultatet. Det bör dock återigen beaktas att syftet med studien var att belysa enskilda individers upplevelser och inte att dra slutsatser på gruppnivå. Många av personerna uttryckte avslutningsvis en förhoppning om att kunna bidra till en positiv utvecklingen av asylprocessen för asylsökande i framtiden genom deltagandet i studien.

6.2 Resultatdiskussion

Vad som gör en aktivitet meningsfull är alltid en individuell upplevelse. Under intervjuernas gång nämnde personerna snarlika aktiviteter som meningsfulla men innebörden och meningen som förelåg aktiviteterna skiljde sig dock åt från person till person. Faktorer som tidigare utbildning, arbete samt trauman före och under flykten hade inverkan på personernas utförande och handlingskraft när de kom till Sverige. Majoriteten av personerna beskriver främst aktiviteter med fokus på att anpassa sig till det nya samhället under den första tiden i Sverige snarare än att försöka återskapa tidigare aktiviteter som man gjort i hemlandet. De beskrivna aktiviteterna innebar olika saker för personerna. Syftet kunde vara att få kontroll och möjlighet att påverka sin situation, bli oberoende och självständig, hålla sig sysselsatt, skingra tankarna, få rutin och struktur eller att känna sig betydelsefull. Personerna beskriver olika yttre och inre hinder som begränsade förutsättningarna och möjligheten att genomföra vissa aktiviteter. För en del var oron, tröttheten och ovissheten om framtiden för dominerande den första tiden av asylperioden vilket försvårade möjligheten för personerna att finna meningsfulla aktiviteter att ägna sig åt. Dessa upplevelser stämmer väl överrens med den bild som beskrivs i andra studier (Brekke, 2004; Lennartsson, 2007 & SOU, 2009). Likt den arbetsterapeutiska teorin om att aktivitet främjar hälsan (Christiansen & Baum, 1997), upplevdes personerna i denna studie ha en medvetenhet kring betydelsen av daglig sysselsättning och aktiviteter för att vidmakthålla sin mentala hälsa under asylperioden. Många tar dock upp samhällets begränsningar som ett hinder till att utföra olika aktiviteter.

Några av personerna berättar om svåra tider i sina hemländer där vardagen präglades av krig och attentat och därmed inskränkte deras möjlighet och frihet till att utföra de aktiviteter de gärna hade ägnat sig åt. Flykten till ett fredligt land som Sverige där omständigheter som krig inte längre utgjorde några begränsningar resulterade istället i hinder så som lagar och brist på information vilket i sin tur genererade aktivitetsbegränsningar för individerna. Att ryckas upp ur ett välkänt sammanhang och tvingas fly till ett främmande och nytt land, innebar i flera avseenden aktivitetsberövanden för dessa individer. Många vardagliga aktiviteter som tidigare utförts förändrades som en följd av flykten. Den individuella upplevelsen av meningen kopplat till det vardagliga aktivitetsutförandet blev inte längre den samma, vilket i sin tur kan leda till en upplevelse av aktivitetsutanförskap för individen (Whiteford, 2000).

Många av intervjupersonerna hade svårt att reflektera kring frågor som rörde det meningsfulla görandet i vardagen under asylperioden. På frågan om vad de ansåg vara viktigt att göra om

dagarna svarade de flesta: att få uppehållstillstånd. Vi upplever att detta svar främst berodde på att personernas primära fokus självklart låg på att få asyl och att de därför hade svårt för att se något annat som mer betydande eller meningsfullt under den perioden. Upphållstillståndet upplevdes för en del av personerna som en förutsättning för att de skulle orka och kunna se en mening med att utföra vissa aktiviteter runtomkring dem. Personerna använde snarare görandet i ett avledande syfte, för att slippa tänka på det förflutna eller på det besked som väntade. En del personer berättade att de höll sig aktiva på grund av rädslan för att bli tokiga om de tänkte för mycket eller för att ge hjärnan en paus och minimera risken att tappa den mentala hälsan. Detta resulterade i att personerna utförde aktiviteter som i ett annat sammanhang än under asylperioden hade haft mindre värde eller saknat betydelse för individen. Aktiviteterna upplevdes inte som meningsfulla i sig, men gav mening då utförandet distraherade tankarna för stunden. Att under en längre period utföra aktiviteter som en individ inte uppskattar och som saknar både mening och mål för denna, kan på sikt skada den personliga identiteten och självkänslan (Christiansen & Townsend, 2004).

Avsaknaden av samhällsinformation som togs upp av personerna under intervjuerna ledde i många fall till ett aktivitetsutanförskap för individerna. Besvikelser av att ha gått miste om möjligheter och chanser till att ta del av och ägna sig åt aktiviteter som personerna gärna önskat uttrycktes under intervjuerna. Möjligheten till att söka tillfälligt jobb och utbildning var några av de förluster som nämndes till följd av informationsbristen. Två av männen uttrycker en förlust och en saknad över att inte kunna utöva de yrken som de utbildat sig till och varit verksamma inom i sitt hemland. Männen tvingas därför ägna sig åt mindre kvalificerade arbeten och aktiviteter som inte hade samma betydelse och identifikationsvärde för dem. Denna yrkesförlust ser vi som både ett aktivitetsberövande och ett aktivitetsutanförskap. Rollförlusten kan innebära en identitetskris som ger konsekvenser på flera aktivitetsutföranden i det vardagliga livet.

Kielhofner (2002) resonerar kring att meningsfullhet kan uppnås då aktiviteter uppfyller ett mål som är personligt eller kulturellt viktigt för individen. Utöver dessa kriterier tror vi även att aktiviteter kan tillges större mening när en person befinner sig i begränsande sammanhang så som asylperioden. I några fall såg vi tendenser till att sysslolösheten ledde till att de få återkommande vardagsaktiviteterna som fanns i personernas liv under denna period fick en större betydelse och mening än de annars skulle haft. Några av personerna nämner inköp av livsmedel och matlagning som aktiviteter de ägnade sig åt dagligen. Matlagningen och

inköpen fick en större betydelse och mening i det sammanhang som personerna befann sig i under asylperioden. Dessa aktiviteter skapade rutin och blev återkommande hållpunkter att ta fasta på under dagen.

Den uttalade sysslolösheten som grundades på att individernas aktivitetsbehov inte kunde tillfredställas under denna period resulterade för många i en aktivitetsobalans (Wilcock, 2006). Några personer beskriver en ständig närvaro av fysisk och mental stress under asylperioden och nämner även en brist på sömn och rekreation. Sömdlösheten och oförmågan att ägna sig åt rekreativa aktiviteter tolkar vi som en ytterligare bidragande faktor till ett obalanserat aktivitetsutförande.

En möjlig förklaring till att personerna inte berättade mer och lade mer vikt vid fritids- och rekreations aktiviteter tror vi kan bero på kulturella skillnader där detta inte framhävs, framförallt i ett samtal med främmande människor. Samtidigt är allvaret och stressen under denna period något som gör att personerna inte prioriterade aktiviteter som förknippas med nöje eller rekreation. Trots att fritidsaktiviteterna under asylperioden var begränsade kunde vi ändå se ett mönster i det som faktiskt gjordes. En del av personerna utförde vissa fritidsaktiviteter av tradition t.ex. schack och bakning. Andra fann nya aktiviteter i Sverige att ägna sin fritid åt, så som cykling, promenader, inköp och matlagning tillsammans med andra. Majoriteten av fritidsaktiviteterna utfördes i en social kontext tillsammans med andra. När personerna fick spekulera fritt om vad de tror att asylsökande generellt mår bra av att göra och vilka aktiviteter man skulle kunna erbjuda denna målgrupp kom det upp fler förslag på aktiviteter som inte tidigare nämnts som viktiga för personerna själva. Många av aktivitetsförslagen låg inom området för fritidssysselsättningar och nöjen. När personerna fick reflektera utifrån andras aktivitetsbehov i samma situation skiftade följaktligen aktiviteternas fokus från en tidigare resultatnriktad inställning till vikten av att må bra i stunden. Detta kan bero på att det är lättare att reflektera över andras situation och vad andra mår bra av att göra än över sina egna aktivitetsbehov.

7. Slutsats och rekommendationer

Personerna i studien ger uttryck för sysslolöshet och betonar vikten av aktivitet. Alla nämner de likartade aktiviteter som upplevdes som meningsfulla under asylperioden. Deltagarna i studien uttrycker ett behov av att utföra aktiviteter i ett avledande syfte, för att slippa tänka på

det förflutna eller på oron kring beskedet om de fick stanna eller inte. De höll sig aktiva på grund av rädslan för att tappa den mentala hälsan. Samtidigt uttrycker personerna en vilja att utföra olika aktiviteter som förbereder dem för en stundande framtid.

Livet i den tillvaro och det mellanrum som väntan på asyl innebär omfattar en rad svårigheter och problem för varje enskild individ. Hur dessa problem upplevs och hanteras beror på människan det drabbar, hennes samlade erfarenheter och livssituation. Men genom att lyssna till dem som befinner sig i denna utsatta situation som asylperioden innebär, kan vi ta reda på vad dessa personer behöver för att förhindra att de bryts ned av processen i väntan på asyl. Denna studie bekräftar tidigare vetenskap om aktivitetens betydelse under asylperioden. Att finna meningsfulla aktiviteter måste bygga på individens intresse och känsla av motivation i den situation hon befinner sig i och kan därför endast tillgodoses när man ser till hela individen.

Personerna i studien gav uttryck för en svårighet att finna meningsfullhet i det dagliga görandet under asylperioden. När en människa ryckts ur sitt sammanhang och därmed förlorat basen i livet dit hennes identitet och personliga roller är kopplade, tror vi det kan vara svårt att initiera och finna mening med att göra vissa aktiviteter på egen hand. Vi tror att det är viktigt att man introducerar aktivitetsmöjligheter för dessa individer, snarare än att de på egen hand skall söka sig till dessa. Vi tror det skulle underlätta för målgruppen att ta till sig olika aktiviteter och ge dessa mening om det skapas ett sammanhang där personerna känner att de fyller en funktion, är värdefulla och där deras erfarenheter, kunskap, förmågor och intressen tas tillvara på. Att ha en meningsfull vardag under asylperioden tror vi är en förutsättning för att de asylsökande ska kunna bibehålla och stärka sin mentala hälsa och ha möjlighet att möta den framtid som väntar efter besked om uppehållstillstånd.

Vi hoppas att resultatet i denna studie ger värdefull information till Röda Korset inför uppstarten av aktivitetscentrerna. Det är även vår förhoppning att studien skall inspirera både politiker och de yrkesgrupper som kommer i kontakt med asylsökande till att fortsätta utveckla och förbättra asylperioden ur ett aktivitetsperspektiv. Vi välkomnar fler studier och ser gärna att det forskas mer på området. Genom att uppmärksamma aktivitetens betydelse för individen och dess inverkan på hälsan kan detta möjliggöra bättre förutsättningar för de asylsökande i framtiden.

8. Litteraturlista

Bauman, Z. (2004). *Samhälle under belägring*. Göteborg: Daidalos

Brekke, J., P. (2004). *While we are waiting*. Uncertainty and empowerment among asylum seekers in Sweden. Report 2004:10. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.

Canadian Association of Occupational Therapists. (1997). *Enabling occupation: An occupational therapy perspective*. Ottawa: CAOT

Christiansen, C., & Baum, C. (2005). *Occupational Therapy: Performance, Participation and Well-Being*. Thorofare, NJ: Slack Incorporated.

Christiansen, C., & Townsend, E. A. (2004) *Introduction to occupation: the art and science of living : new multidisciplinary perspectives for understanding human occupation as a central feature of individual experience and social organization*. Philadelphia: Prentice Hall

Creek, J., & Lougher, L. (2008). *Occupational therapy and mental health* 4th ed..Churchill Livingstone: Elsevier limited.

De Poy, E., & Gitlin, L.N. (1999). *Forskning – en introduktion*. Lund: Studentlitteratur.

Förbundet Sveriges Arbetsterapeuter. (2005). *Etisk kod för arbetsterapeuter*. Nacka: FSA

Hammel, K. W. (2006). *Perspectives on Disability & Rehabilitation*. China: Chuchill livingstone

Kielhofner, G. (2002). *A model of human occupation: theory and application, (3rd ed.)*. Baltimore, Maryland: Williams & Wilkins.

Kvale, S., & Brinkmann, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Lennartsson, R. (2007). *Mellan hopp och förtvivlan. Erfarenheter och strategier i väntan på asyl*, NTG-asyl & integrations skriftserie, nr 4/2007

Lindström, I. (1993). Arbetsterapi igår, idag, imorgon. *Socialmedicinsk tidskrift*, 7(8), 339-340.

Lundman, B., & Hällgren Graneheim, U. (2008) Kvalitativ innehållsanalys. I: M.Granskär (Red.), *Tillämpad kvalitativ forskning inom hälso- och sjukvård*. Lund: Studentlitteratur.

Medin, J., & Alexandersson, K. (2000). *Begreppen hälsa och hälsofrämjande - en litteraturstudie*. Lund: Studentlitteratur.

Migrationsverket (2010). *Tabell: Beviljade uppehållstillstånd och registrerade uppehållsrätter helåret 2009*. Hämtad 26 februari, 2010, från <http://www.migrationsverket.se/download/18.78fcf371269cd4cda980001753/Beviljade+uppeh%C3%A5llstillst%C3%A5nd+hel%C3%A5ret+2009.pdf>

Regeringen. (2010a). *Förslag för ett förbättrat asylmottagande*. Hämtad 15 mars, 2010, från <http://regeringen.se/sb/d/11668/a/121152>

Regeringen. (2010b). *Hur många kommer till Sverige för att söka asyl?* Hämtad 1 mars, 2010, från <http://www.regeringen.se/sb/d/2675#item91924>

Regeringskansliet (2008). Regeringen skrivelse: 2008/09:33, migration och asylpolitik. Hämtad den 16 mars, 2010, från regeringens webbsida för publikationer: <http://www.regeringen.se/sb/d/10991/a/113933>

SOU 2009:19. *Aktiv väntan – asylsökande*. Stockholm: Allmänna förlaget

SOU 2006:78. *Hälsa, vård och strukturell diskriminering*. Rapport av utredningen om makt, integration och strukturell diskriminering. Stockholm: Allmänna förlaget

Steindl, C., Windin, K., & Runge, U. (2008). Occupation and Participation in Everyday Life: Women's Experiences of an Austrian Refugee Camp. *Journal of Occupational Science*. 15:1.

Townsend, E., & Wilcock, A. (2004). Occupational justice and client-centred practice: A dialogue-in-progress. *Canadian Journal of Occupational Therapy*, 71, 75-87.

UNHCR. (2010). Vem är flykting? Hämtad 2 mars, 2010, från http://www.unhcr.no/SE/basic_facts/Vem_ar_flykting.htm

Whiteford, G. (2000). *Occupational Deprivation: Global Challenge in the New Millennium*. *The British Journal of Occupational therapy*, Volume 63, Number 5, pp. 200-204(5).

Wilcock, A. (1998). *An occupational perspective of health*. Thorofare: Slack incorporated.

Wilcock, A. (2006). *An Occupational Perspective of Health*. (2 nd ed.). Thorofare, NJ: Slack.

Wintzer, S. (2005). *Sjukvård åt asylsökande. Omfattning och kostnader år 2005*. Sveriges kommuner och landsting

9. Intervjuguide

Vi vill gärna höra dina tankar och funderingar och ta reda på vad du gjorde på dagarna under asylperioden i Sverige. Vi kommer under intervjun ställa lite olika frågor kring hur din vardag såg ut under denna period. Om du känner att du inte vill svara på några av frågorna under intervjun är det givetvis helt okej.

- Vill du kort berätta om vad du gjorde i ditt hemland innan du kom till Sverige?
- När kom du till Sverige?
- Kom du ensam eller med familj/anhöriga till Sverige?
- När fick du din asyl?
- Hur bodde du under din asylperiod? Bodde du ensam eller tillsammans med andra?

- Kan du beskriva hur en vanlig dag såg ut för dig under asylperioden i Sverige? Från det att du gick upp på morgonen till att du gick och lade dig om kvällen? Vad gjorde du under en vanlig dag?
- Vad kändes viktigt för dig att göra under dagarna?
- Fanns det något som du saknade att göra?

- Om du hade kommit till Sverige som flykting idag hur hade du då velat att dina dagar sett ut i väntan på asyl? Vad hade du velat göra?
- Vad tror du man som asylsökande mår bra av att göra under dagarna?
- Jag nämnde tidigare att Röda korset skall öppna två aktivitetscenter för asylsökande flyktingar. Vilka aktiviteter tror du hade varit lämpliga att erbjuda där?